

נחמרת ויצהק

בסייעתא דשמיא | ואתחנן תשפ"א | גליון מס' 101

רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך וגו'.

עיינ בעל הטורים **נר אלקים נשמת אדם** נרך בידי ונרי בידך אם תשמור נרי אשמור נרך, ע"כ, וצריך ביאור דבריו.

תנן בפרק ג' אבות משנה ח', רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר **רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך** יכול אפילו תקפה עליו משנתו, (ששכח מפני שהיה קשה), תלמוד לומר **ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך**, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו, ע"כ, ומבואר שחז"ל דרשו מפסוק זה איסור שכחת התורה, וענשו שמתחייב בנפשו, ולכאורה למדו שמתחייב בנפשו מדכתיב **ושמר נפשך מאד** דמכלל הן אתה שומע לאו, שמי שאינו שומר התורה אין נפשו משתמרת.

ולכאורה זהו מאמרם של ר' יוחנן ור' אלעזר במנחות (צ"ט:), דאיתא שם, ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוויהו תורה ניתנה בארבעים ונשמה נוצרה בארבעים, (שזה יצירת הוולד), כל השומר תורתו נשמתו משתמרת, וכל מי שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת, תנא דבי ר' ישמעאל משל לאדם שמסר צפור דרוור לעבדו, אמר כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסור בדמיה נשמתך אני נוטל ממך, ע"כ, ובפשטות מבואר כהך משנה באבות דאם אינו שומר התורה, אין נפשו משתמרת, והיינו שמתחייב בנפשו, ור' יוחנן ור' אלעזר נותנים טעם לזה, אמאי מתחייב בנפשו, ומהי המידה כנגד מידה, ומפני שנתנו לארבעים, פירוש שחיותם תלויה בארבעים.

ובביאור הדבר נראה, דעיין במנחות שם (צ"ט:), ואמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו שנאמר **השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים**, וכדר' אבין אמר ר' אילעא וכו' כל מקום שנאמר **השמר פן ואל** אינו אלא לא תעשה, רבינא אמר **השמר ופן** שני לאוין נינהו, רב נחמן בר יצחק אמר בשלשה לאוין שנאמר **השמר ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים** יכול אפילו מחמת אונסו תלמוד לומר **ופן יסורו מלבבך** במסירם מלבו הכתוב מדבר, רבי דוסתאי בר' ינאי אמר יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר **רק**, ע"כ.

ובתוספות שם, ד"ה יכול אפילו מחמת אונסו, כתב וזה לשונו, משנה היא במסכת אבות, ע"כ, ולכאורה דברי התוספות צריכים ביאור דבאבות תנן כר' דוסתאי יכול אפילו תקפה עליו משנתו, ואינו מדבר ביכול מחמת אונסו, וכן המשנה שם היא רק דברי ר' דוסתאי בר' ינאי¹, ולא הוזכר עוד תנא, אכן יש לומר דר' דוסתאי בר' ינאי אינו מחלק בין שכח מחמת אונסו לשכח מחמת שתקפה עליו משנתו, וצריך ביאור, ועוד דבמנחות יליף לה מדכתיב **רק**, (**רק השמר לך וכו'**), ושם במשם תנן דיליף לה מדכתיב **ופן יסורו מלבבך**, וכריש לקיש וכו' במנחות, דיליף לה בשכח מחמת אונסו,

(1) והא דתני שם שאמר משום ר' מאיר, אין זה קושיה, דמצינו כמה פעמים שאינו מזכיר שם רבו, ובפרט אם זה רבו מובהק, כמו שמצינו אצל ר' הונא שאינו מזכיר בשם רב, אע"ג דמוכח שזה משמיה דרב, ועי' יבמות (צ"ו:), בעובדא דר' יוחנן ור' אלעזר, עיי"ש, ועי' נזיר (נ"ו:).

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וכו' ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, (ג' כ"ג, כ"ו).

ואתחנן פירש רש"י לשון תפילה, דיש עשרה לשונות של תפילה, ותחינה היא אחד מהן.

ומתבאר שמשה התפלל דווקא בלשון תחינה, והקב"ה אמר שלא יוסיף דבר וכו' בדבר הזה, ומשמע בלשון הזה דווקא של ואתחנן, וצריך ביאור אמאי התפלל משה דווקא בלשון זו של תחינה, וכן מה שהקב"ה אמר לו שלא יוסיף עוד להתפלל בלשון הזה.

והנה מובא מהגר"א (דברי אליהו כאן), דאיתא בזוהר הקדוש שמשה היה לו בקבלה שאם יאמר שני פעמים **נא** בתפילתו הרי היא מתקבלת, ועיין שם שפירש דמשום הכי רצה משה לומר שני פעמים **נא**, **אעברה נא**, ו**אראה נא**, אבל הקב"ה אמר לו **אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה**, שלא יאמר עוד פעם **נא**, עיין שם.

והנה לא נתבאר שם מהו כוחו של שני פעמים נא.

ובביאור הענין אפשר לומר, לפי מה שכתב הגר"א בענין בית המקדש¹, במה שאמרו חז"ל שאברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, ויעקב קראו בית, שתיבת ה"ר (עם הכולל, ר"ו), הוא בגימטריא שני פעמים ק"ג, ותיבת שד"ה בגימטריא שלושה פעמים ק"ג, ותיבת ב"ת (תי"ב) בגימטריא ארבע פעמים ק"ג, וביאור ענין ק"ג שזה גימטריא מחנ"ה, (ששם נמצא השראת השכינה), עיין שם.

ואפשר שזה גם הכח של שני פעמים **נא**, שהם בגימטריא (עם הכולל) ק"ג, מחנ"ה, ושורש מחנ"ה הוא שני פעמים נ"א², (שזה מביא השראת השכינה), ודו"ק.

והנה אם נדקדק נראה שמחנ"ה גם כן מלשון תחינה, ואם כן יש לומר שזה מה שהתפלל משה בלשון ואתחנן דייקא, מפני שרצה לומר לשון מחנה, שזה שני פעמים **נא**, שזהו כוחו של מחנה, ועל זה גופא אמר לו הקב"ה **אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה** דייקא, פירוש עוד בלשון הזה של **נא**, ודו"ק.

(1) ועיין מה שביארנו בזה במק"א.

(2) [ועי' מש"כ לבאר ענין מחנ"ה שזה בגימ' ב"פ נ"א וחצי, ענין התיקון, עי' שער אב"ך פ"א].

ועבדתם שם אלקים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, (ד' כ"ח).

פרשה זו מדבר איך משה רבינו העיד בעם ישראל שאם יעשו הרע בעיני ה' יהיה חורבן ויגלו לחוץ לארץ בין העמים, ועל זה אמר להם **ועבדתם וכו' מעשה ידי אדם וכו' אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון.**

ולכאורה צריך ביאור אמאי לא הזכיר גם שהמעשה ידי אדם לא ידברון, שהרי הפסילים, שמעשי ידי אדם הם, גם אינם מדברים, וכמו שמצינו שדוד אמר בתהילים **פה להם ולא ידברו**⁽³⁾.

ועל פי דרש נראה לבאר, דעיין בעל הטורים שצייין שלא כתיב כאן אלהים אחרים, כמו בכל מקום, אלא אלקים סתם, רמז שישראל שבחוצה לארץ עובדי כוכבים בטהרה הם, ע"כ.

ונראה שפירושו הוא, כמו שאמרו חז"ל (כתובות ק"י:), שכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, עיין שם, והיינו דעבודת ה' בחוץ לארץ אינו דומה לעבודת ה' בארץ ישראל, שבחוץ לארץ דומה שאין לו אלוה, היינו שחסר **אלוקי אבי בעזרי**, פירוש שאין שם את הסייעתא דשמיא לעבודת השם, (ובעצם זה מה שנגרם בחורבן הבית), ועכשיו צריך להתעורר ולעשות מעצמו, ואפשר שמשום הכי נחשב כעובדי כוכבים בטהרה משום שעושים מעצמם, ודו"ק.

ולפי זה יש לפרש שזה מה שכתוב בקרא **ועבדתם שם**, שעבודת השם בחוץ לארץ (פירוש אחר החורבן), הוא **אלקים מעשה ידי אדם**, שהאדם צריך להתעורר בעצמו ולעשות **עץ ואבן**, פירוש דהנה איתא מאדוננו הגר"א **דעץ ואבן** כנגד עשיו ושמעאל, שהם עיקר האומות, **עץ** בחינת עשיו, **ואבן** בחינת ישמעאל⁽⁴⁾, שהם שני הכוחות של תאווני והכעסני⁽⁵⁾, עשיו

(3) ועי' מש"כ בזה בליקוטי נ"י פר' ואתחנן תש"פ, מס' 52.

(4) וי"ל שעץ בחי' עשיו שהוא אדום, הצלוב הנוצרי, ולזכרו עושים פסל מעץ, שנצלב על ע"ץ, ואבן בחי' ישמעאל, ואלו המוסלמים, וכידוע שעיקר דתם הוא מה שזורקים אבנים במכה.

(5) עי' מש"כ הגר"א בכמה מקומות בפירושו למשלי בענין זה.

וצריך ביאור, ועיין במהרש"א שעמד בזה.

ועיין עוד במהרש"א שהקשה, לפי ר' נחמן בר יצחק דקא חשיב **ופן** ללאו בפני עצמו, (דלא כריש לקיש), וכן **השמר ושמר** שני פעמים, אם כן אמאי לא קחשיב גם **פן** שני פעמים דכתיב **פן תשכח, ופן יסורו**, ויתחייב בארבעה לאוין, וצריך ביאור.

ועוד הקשה המהרש"א על עיקר דברי התוספות אמאי כתבו שהיא משנה באבות, אהך דיכול אפילו מחמת אונסו וכו', ולא כתבו כן ארישא דמילתא, כל המשכח דבר אחד מתלמודו וכו', דגם זה משנה באבות, דתנן כל השוכח דבר אחד ממשנתו וכו', ותירץ, וזה לשונו, אבל הנראה דמתניתין המתחייב בנפשו שנויה, והכא כולה מילתא לענין לעבור בלאווי קאמר וכו', ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מה שכתב לחלק בין מה דקתני לגבי להתחייב בנפשו, לענין לעבור בלאוין.

והנראה בזה, דהנה איתא ביומא (ל"ח:), ואמר ר' אלעזר כל המשכח דבר מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר **ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני**, ר' אבהו אמר מורידין אותו מגדולתו שנאמר **כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי**, ע"כ, והנה עיין מהרש"א שם שהקשה מהא דתנן באבות ר' דוסתאי בר' ינאי אומר שכל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, וכאן ביומא אמרו דבר אחר שגורם גלות לבניו או שמורידים אותו מגדולתו, והנה בפשטות היה אפשר לומר דמכיון שמתחייב בנפשו, ומת, הרי כרוצח שגרם לעצמו מיתה, וכיון שהוא אינו יכול לגלות מפני שכבר מת, גורם גלות לבניו, וגם לר' אבהו יש לומר שיש לו דין רוצח שמורידים אותו מגדולתו, עיין מכות (י"ג.), אכן לא משמע שזה המשך של מתחייב בנפשו, אלא שזה גופא החיוב, או גלות לבניו, או שמורידים אותו מגדולתו.

ועיין שם במהרש"א שרצה לחלק בין משנתו לתלמודו, דבאבות תנן ששוכח דבר אחד ממשנתו, שהם דברים שקיבל מרבו, כמו המשנה, וענשו גדול להתחייב בנפשו, וביומא נקט תלמודו, והיינו דברים שבא לו מתוך פלפול התלמוד בהוויות דאביי ורבא, ועונשו שגורם גלות לבניו, ועיין שם שביאר אמאי גלות נחשב מידה כנגד מידה, משום שלא יהיה להם שם בגלות דעת צילותא כיומא דאיסתנא דבעי שמעתתא וכו', עיין שם.

והנה ביאר שם אמאי בשוכח תלמודו חייב גלות, אך לא ביאר אמאי בשוכח ממשנתו חייב מיתה, (ואין לומר שחייב מיתה משום כבוד רבו, ששכח מה שלמד ממנו, שאם כן אין החיוב מיתה משום שכחת התורה, אלא משום כבוד רבו, וזה לא מה שאמרו). וכן מה שביאר שגורם גלות, לא ביאר אלא לפי ר' אלעזר שגורם גלות, אבל לפי ר' אבהו, שמורידים אותו מגדולתו, אינו מבואר אמאי משום ששכח תלמודו, מורידים אותו מגדולתו.

ולכאורה יש לבאר על פי הך דיוקא די ש נפקא מינה בין משנתו לתלמודו, דמשנתו פירושו כמשמעו שזה משנה, ותלמודו פירושו כמשמעו גמרא, שזה התלמוד, והנה איתא בחתם סופר (תורת משה פרשת שמיני), דמשנה הוא נוטריקון מ' שנה, שצריך לחזור על משנתו ארבעים פעם, וכמו דאמרו חז"ל (מגילה ז:), תנא מיניה ארבעים זימנין, ותלמוד הוא נוטריקון ת' למוד, שעל התלמוד צריך לחזור ארבע מאות פעם, וכמו ר' פרידא שלימד לתלמיד ארבע מאות פעמים, (עיין ערובין נ"ד:)⁽²⁾.

ולכאורה הא דצריך ארבעים פעמים, או ארבע מאות פעמים, יש לומר שהיסוד של הלימוד זה ארבע פעמים, עיין ערובין (נ"ד:), כיצד סדר משנה וכו', וכן עיין בהקדמת

(2) ועי' מש"כ החת"ס שם, בשם התיו"ט דמשנה מתחיל ומסיים במ' (מאמתי - בשלום), ולכא' יש להוסיף שמצינו גם בגמ' תלמוד שמתחיל ומסיים בת' (תנא - הלכות).

מבחינת כעס, וישמעאל מבחינת תאוה, עיין שם.

והנה יש לומר דמבואר שעשיו הוא הפסולת של יצחק, והנה בחינת יצחק הוא ממידת הגבורה, שזה בחינת עבודה, ואם כן כוחו של עשיו הוא מבחינת עבודה, ואם כן יש לומר שבתי כנסיות, שהם מקום העבודה, הם כנגד עשיו, ובכוחם של הבתי כנסיות לבטל כחו של עשיו, ואם כן העץ שבני ישראל עושים אלו הבתי כנסיות.

ולעומתו ישמעאל הוא הפסולת של אברהם, והנה בחינת אברהם הוא ממידת החסד, מימי החסד, שזה בחינת תורה, (אין מים אלא תורה), וכידוע שפסולת של חסד הוא בחינת תאוה, והיפך לימוד התורה הוא התאוה, וכמו שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב:), אם פגע בך מנוול זה (שזה יצרא דגלוי עריות), משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא מתפוצץ, ומתיקות התורה הוא כנגד מעשה זימה⁶, ואם כן יש לומר שבתי מדרשות שהם המקום תורה, הם כנגד ישמעאל, ובכוחם של הבתי מדרשות לבטל כוחו של ישמעאל, וממילא האבן שבני ישראל עושים אלו הבתי מדרשות.

ולפי זה יש לבאר המשך הפסוק, שעבודת השם יהיה על ידי מעשה האדם עצמו, מכיון שבחופץ לארץ אין לו אלוה, לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, אין רואים שם הגילוי שכינה שהיה בבית המקדש ששם היה בהר ה' יראה, וכן שם הקב"ה שומע התפילה, כמו שהתפלל שלמה המלך (מלכים א' ח'), שהתפילות עולים דרך בית המקדש, וכן בארץ ישראל במקום המקדש שם היה עבודת הקרבנות, שירדה אש ואכלה הקרבנות, והיו לריח ניחוח⁷.

אכן מכל מקום, אף שאין כל אלו הדברים חסר אחר החורבן, מכל מקום עדיין שייך בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הדיבור גם אחר החורבן, בבתי כנסיות זה ענין הבת קול⁸, ובבתי מדרשות זה ענין שמופיע רוח הקודש, וכמו שכתב הראב"ד כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשו⁹, ואם כן שפיר שייך ידברון אף אחר החורבן, ומשום הכי יש לומר שלא הוזכר כאן בקרא ולא ידברון, ודו"ק.

6 ועי' בזוה"ק דכשרצו לבטל יצרא דג"ע לא היה להם חדוותא דאורייתא.

7 ועי' רמב"ן.

8 [עי' ריש שערוה"ק].

9 ועי' סנהדרין (י"א.), ועי' תוס' מנחות (ק"ט:), וכן עי' מש"כ המהר"ל בתפא"י פ' כ"ח.

הזוהר (ה.), תא חזי באורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא והא אוקמוה דכתיב ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ואיהו אסתכל בה זמנא ותרין ותלתא וארבע זמנין, ולבתר אמר לון וכו' כמה דאת אמר אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם, ולקביל ארבע זמנין אינון דכתיב אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ברא קודשא בריך הוא מה דברא וכו', ע"כ, הרי מבואר שאף על גב דאירי בקב"ה ולא צריך לאסתכלא כלל, אך מכיון שרצונו היה לברוא על פי התורה, ממילא מוכרח שיסתכל ארבע פעמים, ובלי זה אין כאן הסתכלות בתורה, ודו"ק.

וכן עיין מה שכתב בביאור הגר"א אורח חיים (סימן קל"ט סעיף א'), שציין למדרש רבה ריש פרשת כי תשא שצריך להכין הקריאה ארבע פעמים, ועיין שם במדרש דיליף לה מהך קרא אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם.

והנה שלימות כל דבר זה עשרה פעמים, ואם כן שלימות של ארבע זה ארבעים, ושלימות של ארבעים זה ארבע מאות, ואם כן יש לומר שמשנה חוזר עשרה פעם ארבע, שהם ארבעים, שהם השלימות, דהרי משנה בא לבאר המקרא, ותלמוד שמבאר המשנה צריך עשרה לחזור פעם ארבעים, שהם ארבע מאות, שהוא השלימות של המשנה.

ויש להוסיף על פי המובא בשם הגר"א, לבאר הא דמצינו בחז"ל על ידיעה חדשה ששמע, דתנא מיניה ארבעין זימנין והוה כמאן דמנח ליה בכיסיה, אמאי אמרו דייקא הך לשון של מנח ליה בכיסיה, וביאר על פי מה שמצינו בבבא מציעא (כ"א:), בהא דר' יצחק אמאי במוצא ממון הרי אלו שלו, אף על גב דלא ידיענן אם התייאש או לא, ויאוש שלא מדעת סבירא לן כאביי דלא הוה יאוש, ואמר ר' יצחק משום דעשוי אדם למשמש בכיסו בכל שעה, עיין שם, ואם כן בידיעה חדשה אם שונה משנתו ארבעים פעמים, הוה ליה כמנח בכיסיה, פירוש ומשמש בו בכל שעה, ע"כ.

ומבואר מעלת ארבעים פעמים שצריך לשנות משנתו, משום דצריך שיהא מונח בכיסו, שיהא מצוי אצלו בכל שעה, ואם לא שנה ארבעים פעם הרי אין משנתו תחת ידו, ומבואר שתורה צריכה להיות תחת ידו כל שעה, וטעמא משום כי הם חיינו, וזה עצם החיות של האדם.

והנה אם שכח מה שלמד, אם כן תו אינו מחובר לחיים, והנה אם מה ששכח בא על ידי מה שלא חזר על לימודו, אז הוא גרם לעצמו שאינו מחובר לחיים, והנה תלוי איך שכח, האם הוא מזיד במה ששכח לימודו, או שהיה בשוגג בשכחת התורה.

והנה אם שוכח מחמת שלא חזר על משנתו, שלא חזר עליו ארבעים פעמים הרי הוא כמזיד, שבלי זה אין משנתו תחת ידו כלל, מה שאין כן אם שכח תלמודו משום שלא חזר על משנתו ארבע מאות פעמים, אז אינו נחשב אלא כשוגג, דהרי בעצם משנתו תחת ידו, ורק תלמודו אינו תחת ידו.

והנה הנפקא מינה בין רוצח במזיד לרוצח בשוגג הוא, שרוצח במזיד חייב מיתה, מה שאין כן רוצח בשוגג אינו חייב אלא גלות, ולפי זה מי ששכח משנתו הרי זה מתחייב בנפשו שהרי הוא כמזיד, אבל מי ששכח תלמודו, אינו אלא כשוגג, ודינו כשוגג או גלות שגורם גלות לבניו, או שמורידים אותו מגדולתו.

ויש לומר שזה החילוק בין המשנה באבות, דקתני שמתחייב בנפשו, להא דאמרו ביומא, שגורם גלות לבניו, או שמורידים אותו מגדולתו, דבאבות מיירי דשכח משנתו, שבזה הרי הוא כמזיד, שלא חזר עליו ארבעים פעמים, מה שאין כן ביומא איירי כששכח תלמודו, ומשום שלא חזר עליו ארבע מאות פעמים, שאינו נחשב אלא כשוגג.

ובביאור פלוגתת ר' אלעזר ור' אבהו לגבי שוגג אי גורם גלות או שמורידים אותו מגדולתו, יש לומר דפליגי לגבי העונש, האם נענש כאילו כבר הרג את עצמו בשוגג, ומכיון שיש הרוג יש חיוב גלות, אם כן יש כאן חיוב גלות לבניו שהם במקומו, או שנענש משום העבירה שעשה שהוא כרוצח בשוגג, ואם כן חלים עליו דינים של רוצח, שמורידים אותו מגדולתו, כדאיתא במכות (י"ג).³

והשתא לפי המבואר נראה דיש לפרש הסוגיא דמנחות,

א. הא דלא כתבו התוספות על דינו של ריש לקיש שהיא משנה אבות, אתי שפיר דבמשנה באבות איירי בשוכח משנתו, מה שאין כן הך דריש לקיש איירי בשוכח תלמודו, אף שאינו מתחייב בנפשו, מכל מקום עובר הוא בלאו,

ב. הא דר' דוסתאי בר' ינאי מפיק למי שתקפה עליו משנתו מדכתיב **רק**, מה שאין כן במשנה באבות מפיק לה מדכתיב **ופן יסורו**, ובמנחות יליף ר' נחמן בר יצחק **מופן יסורו** בשכח מחמת אונס, יש לומר דלגבי שכחת משנתו, תפקה עליו משנתו זהו האונס, וזה מה שכתבו התוספות משנה היא באבות, דבשכח משנתו מחמת שתקפה עליו הפטור הוא מחמת אונס, מה שאין כן בשכח תלמודו, חוץ מאונס שייך גם שתקפה עליו משנתו, דהוה אמינא שאין פטור של תקפה עליו משנתו בתלמוד, דהרי כל עצם תלמוד זה כדי שלא יתקוף עליו, דהרי התלמוד הוא בעצם קשה, ועל זה קא משמע לן דגם בתלמוד שייך תקפה עליו משנתו, וצריך ילפותא מיוחדת מדכתיב **רק**, ודו"ק.

ג. עוד יש ליישב, קושית המהרש"א, אמאי לא קאמר ר' נחמן בר יצחק דיש ארבע לאווין, שהרי דורש שני פעמים **השמר** וכן היה צריך לדרוש שני פעמים **פן**, יש לומר דשאני מה שכתבי **השמר** ו**פן תשכח**, דשם קאי על מי ששכח מפני שאינו חוזר על לימודו, וכדכתיב **פן תשכח** דייקא, מה שאין כן הא דכתיב **ופן יסורו מלבבך** קאי על עצם הלימוד, ולא על מה שלא חזר על לימודו, שזה לאו אחר, ולא שייך לענין חוזר על לימודו, ולכאורה אין הכי נמי מי שמסיר מליבו יעבור על הלאו של **ופן יסורו מלבבך**, אבל אין זה לאו של שכחה, וכאן איירי רק לגבי הלאווין של שכחה, ודו"ק.

ולפי זה נראה ליישב הא דסנהדרין (צ"א:), דהנה כאן (במנחות) קאמר שהנשמה ניתנה בארבעים יום, ולכאורה קשה דאיתא בסנהדרין שם, שאנטונינוס שאל לרבי נשמה מאמתי ניתנה באדם, ורבי אמר משעת יצירה, שזה לארבעים יום, ואנטונינוס הקשה עליו ואמר משעת פקידה, דהיינו מיד, ואמר רבי שדבר זה למדנו מאנטונינוס ומקרא מסייעו וכו', הרי שאין הנשמה ניתנת בארבעים יום, והאיך קאמר הכא שהנשמה דומה לתורה שניתנה בארבעים יום, אכן למבואר אתי שפיר שכאן איירי מה שהנשמה היא חלק מעצם האדם, ולא רק ששומרת עליו, אלא בתוכו ממש, והרי זה כתורה, וכמנח בכיסיה, וזה אינו אלא לאחר ארבעים, ודו"ק.

ובזה נתבאר מה שכתב הבעל הטורים **ושמר נפשך**, נר אלקים נשמת אדם, שמבאר מה חלק הנשמה שנקראת נר אלקים, וזה חלק הנשמה שדומה לתורה, כמו שהתורה קשורה בנשמתו של האדם, ומבואר ממה שכתוב כאן שבין אם שכח ובין אם הסיר מליבו מתחייב בנפשו, וכמו שאמרו ר' יוחנן ור' אלעזר במנחות שם, שהתורה ניתנה בארבעים יום דייקא, שזה מה שמקשר התורה, וצריך לחזור ארבעים פעמים, וכן הנשמה ניתנה בארבעים יום, שבכך הנשמה קשורה בו, וזה דומיא דתורה, וזה נר אלקים נשמת אדם, ודו"ק.

ויש להוסיף שזה הענין שחמשה עשר באב הוא יום טוב, שמעכשיו ירבה בלימוד התורה וכמו שאמרו חז"ל (תענית ל"א), מכאן ואילך, דמוסיף יוסיף, ופירש רש"י מחמשה עשר באב ואילך, דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו, ע"כ, ולכן הוה יום טוב שאפשר להוסיף בלימוד התורה שהם החיים עצמם.

3) ועי' ברמב"ם פ"ז מהל' רוצח הל' י"ד, ועי' מנח"ח מצוה ת"י ס"ק כ"ד.

לע"נ הרב הצדיק

יצחק יהודה

בן יבדלחט"א הרה"ג נפתלי חיים בלוי

נלב"ע ט"ז אב

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית

מרת מאטיל

בת הרה"ח ישראל משה בלוי ע"ה

נלב"ע ט"ו מנחם אב

הונצח ע"י בני משפחתה